

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra celoživotního vzdělávání a podpory studia

Bakalářská práce

Kyberšikana vůči pedagogům – návrh vzdělávacího programu

Autor: Pavla Šrámková
Vedoucí práce: Ing. Lukáš Herout, Ph.D.

2018

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Institut vzdělávání a poradenství

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Pavla Šrámková

Poradenství v odborném vzdělávání

Název práce

Kyberšikana vůči pedagogům – návrh vzdělávacího programu

Název anglicky

Cyberbullying towards Teachers – Proposal of Educational Program

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je vytvoření návrhu vzdělávacího programu pro pedagogické pracovníky zaměřeného na rizikové chování žáků na internetu, zejména z pohledu prevence šikany pedagogů žáky za využití moderních digitálních technologií.

Metodika

V teoretické části práce bude provedena literární rešerše zaměřující se na aktuální stav poznání v oblasti rizikového chování žáků s využitím digitálních technologií v obecné rovině a také v kontextu stanoveného cíle, tzn. z pohledu prevence šikany pedagogů jejich žáky.

S využitím analyticko-syntetických metod práce představí vybraná rizika spojená s využíváním digitálních technologií, sociální sítě a aktéry šikany.

Praktická část práce bude zaměřena na analýzu potřeb u pedagogů a na návrh vzdělávacího programu z oblasti šikany s využitím digitálních technologií. V souladu s teoretickou částí budou využity zejména analyticko-syntetické a induktivně-deduktivní metody. Hlavním výzkumným nástrojem budou řízené polostrukturované rozhovory.

Doporučený rozsah práce

Dle pravidel pro psaní bakalářských prací

Klíčová slova

Vzdělávání; kyberšikana; vzdělávací program; učitel; pedagog

Doporučené zdroje informací

ČERNÁ, Alena. Kyberšikana: průvodce novým fenoménem. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4577-0.

HEROUT, Lukáš. USE OF THE INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES WITH THE INTERNET ACCESS BY THE PUPILS OF ELEMENTARY SCHOOLS. In EDULEARN2016: 8th International Conference on Education and New Learning Technologies. 2016. ISBN 978-84-608-8860-4. doi:10.13140/RG.2.1.4134.8089.

KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI. Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele základních a středních škol. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN isbn978-80-244-4555-7.

KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 LS – IVP

Vedoucí práce

Ing. Lukáš Herout, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra celoživotního vzdělávání a podpory studia

Elektronicky schváleno dne 5. 3. 2018

PhDr. Lucie Smékalová, Ph.D. et Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 9. 3. 2018

prof. Ing. Milan Slavík, CSc.

Ředitel

V Praze dne 21. 03. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci "Kyberšikana vůči pedagogům – návrh vzdělávacího programu" vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Jsem si vědoma, že moje bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitní databázi a bude veřejně přístupná k nahlédnutí.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou.

V Praze dne 28.3.2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Lukáši Heroutovi, Ph.D. za odborné vedení při zpracování práce, za ochotu a vstřícnost při konzultacích a za cenná doporučení.

Kyberšikana vůči pedagogům – návrh vzdělávacího programu

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá kyberšikanou vůči pedagogům. Teoretická část definuje pojem informační a komunikační technologie, vymezuje souhrnný pojem kyberšikana, její další specifické formy napadání pedagogických pracovníků a popis nejvíce využívaných sociálních sítí. Práce dále vymezuje pojmy agresor, oběť a přihlížející kyberšikany. Definuje právní postih kyberšikany, popisuje metodické dokumenty, kterými na aktuální situaci reaguje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a projekty zabývající se tímto problémem. Cílem bakalářské práce je sestavení vzdělávacího programu. Vzdělávací program je sestaven na základě výsledků výzkumného šetření založeného na rozhovorech s cílovou skupinou, tedy s pedagogickými pracovníky.

Klíčová slova:

Vzdělávání; kyberšikana; vzdělávací program; učitel; pedagog.

Cyberbullying towards Teachers - Proposal of Educational Program

Abstract

Bachelor thesis deals with cyberbullying towards educators. The theoretical part defines the notion of information and communication technology, delimits the aggregate concept of cyberbullying, its other specific forms of bashing of pedagogical workers and the description of the most used social networks. The thesis further delimits the concepts of the aggressor, victim and watching cyberbullying. It defines legal punishment of cyberbullying, describes methodological documents, which the Ministry of Education, Youth and Sports responds to the current situation and projects dealing with this problem. The aim of the Bachelor thesis is to compilation a training programme. The training programme is based on the results of a research inquiry based on interviews with the target group, therefore with pedagogical staff.

Keywords:

Education; cyberbullying; educational program; teacher; educator.

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
3 Teoretická část.....	12
3.1 Informační technologie	12
3.2 Rizika v kyberprostoru	13
3.2.1 Kyberšikana	13
3.2.2 Kyberbaiting	14
3.2.3 Kyberbullying	14
3.2.4 Bluejacking	14
3.2.5 Happy Slapping.....	14
3.2.6 Kyberstalking.....	15
3.3 Sociální sítě	16
3.3.1 České sociální sítě.....	16
3.3.2 Mezinárodní sociální sítě.....	16
3.4 Agresor, oběť a přihlízející kyberšikany.....	20
3.5 Právní postih kyberšikany	21
3.6 Metodické dokumenty MŠMT – kyberšikana.....	23
3.6.1 Metodický pokyn	23
3.6.2 Metodické doporučení	23
3.6.3 Pomůcka k nově zakotveným právům a povinnostem.....	24
3.7 Vybrané projekty zaměřené na rizikové chování na internetu.....	24
3.7.1 Projekt E-bezpečí.....	24
3.7.2 Národní centrum bezpečnějšího internetu	25
3.7.3 Program minimalizace šikany.....	25
4 Praktická část	26
4.1 Stanovení cíle a metody výzkumu	26
4.2 Výzkumný vzorek	26
4.3 Průběh výzkumu, sběr dat	28
4.3.1 Definování výzkumných otázek	29
4.3.2 Přepis rozhovoru	30
4.3.3 Analýza dat	30
4.4 Vyhodnocení výzkumného šetření.....	31
4.5 Závěr výzkumného šetření	36
5 Návrh vzdělávacího programu.....	37
5.1 Úvod.....	37
5.2 Název vzdělávacího programu	37

5.3	Obsah vzdělávacího programu	38
5.4	Forma studia	38
5.5	Vzdělávací cíl	38
5.6	Hodinová dotace	39
5.7	Maximální počet účastníků a upřesnění cílové skupiny	39
5.8	Plánové místo konání	39
5.9	Jmenný přehled lektorů	39
5.10	Odborný garant	39
5.11	Způsob vyhodnocení akce	40
5.12	Kalkulace předpokládaných nákladů	40
	Závěr	41
	Seznam použitých zdrojů	42
	Seznam tabulek a obrázků	45
	Seznam příloh	46

1 Úvod

Informační a komunikační technologie, zkráceně ICT (z anglického Information and Communication Technology), zahrnují veškeré informační technologie sloužící pro komunikaci a práci s informacemi. Tyto technologie, se staly součástí každého z nás a život bez nich je již nepředstavitelný. Využívání moderních technologií však skrývá paradox. Jejich používání může ulehčit práci a obohatit život, ale také život zničit. Je velmi těžké čelit a ustát rozšiřování lží v době, kdy je nepravdivý, urážlivý obsah jednoduše zveřejněn jedním kliknutím. Online prostředí poskytuje prostor pro asociální chování. Děti, mladiství, ale i dospělí, mohou využívat anonymitu internetu k různým druhům útoků na své spolužáky, známé, vlastně na kohokoli. Ať už se jedná o úmyslné útoky, nebo neúmyslné, které jsou autorem zamýšleny z žertu. Není výjimkou, že se obětí stávají učitelé, na které prostřednictvím internetu útočí jak žáci, tak jejich rodiče. Projektů, které se specializují na prevenci kyberšikany páchané na dětech, mezi dětmi a mladistvými a bezpečné užívání ICT je v České republice mnoho, na rozdíl od projektů, které by se zabývaly kyberšikanou páchanou na učitelích. Z tohoto důvodu je bakalářská práce zaměřena na tuto tematiku. V teoretické části je definován pojem informační a komunikační technologie a popsáno jejich využívání dětmi. Další kapitola se věnuje rizikům ve využívání ICT, specifikuje souhrnný pojem kyberšikana a její druhy, které mohou být využity k agresí vůči pedagogům. S tím souvisí následující kapitola, kde jsou vyspecifikovány nejoblíbenější a nejpoužívanější sociální sítě, na kterých se kyberšikana může objevit. V další kapitole jsou popsány aktéři kyberšikany, tedy agresor, oběť a přihlížející. Není zde opomenuta kapitola o možném právním postihu kyberšikany, s výčtem paragrafů, které lze využít ve vztahu kyberšikany vůči pedagogům. Následně jsou specifikovány metodické dokumenty a projekty, zabývající se prevencí a vzděláváním v oblasti bezpečného užívání internetu. Na teoretickou část navazuje část praktická, která obsahuje výzkumné šetření s pedagogickými pracovníky zaměřené na získání informací o povědomí pedagogů o rizikovém chování na internetu a o postoji pedagogů k tomuto problému. Na základě vyhodnocení získaných informací je sestaven návrh vzdělávacího programu, jehož cílem je osobnostně sociální výcvik pedagogických pracovníků a poskytnutí informací o budování pozitivního klimatu ve třídě, které ovlivňuje rizikové chování žáků.

2 Cíl práce a metodika

Cílem práce je sestavení návrhu vzdělávacího programu pro pedagogické pracovníky zaměřený na rizikové chování na internetu a související fenomény dnešní doby - zneužívání informačních a komunikačních technologií vůči pedagogickým pracovníkům. Vzdělávací program je sestaven na základě zjištění z kvalitativního výzkumného šetření s pedagogickými pracovníky. Cílová skupina pedagogů je důležitá z hlediska kompetentního řešení případů kyberproblémů jak mezi žáky, tak mezi žákem a učitelem a mezi učitelem a rodiči.

V teoretické části práce bude provedena literární rešerše zaměřující se na aktuální stav poznání v oblasti rizikového chování žáků s využitím digitálních technologií v obecné rovině a také v kontextu stanoveného cíle, tzn. z pohledu prevence šikany pedagogů jejich žáky. S využitím analyticko-syntetických metod práce představí vybraná rizika spojená s využíváním digitálních technologií, sociální sítě a aktéry šikany. Bude definován pojem informační a komunikační technologie, dále budou popsány nejrozšířenější kyberproblémy jako jsou kyberšikana a její další formy napadání a to kyberbathing, kyberbullying, bluejacking, happy slapping, kyberstalking, sociální sítě a právní postih kyberšikany. Dále bude následovat specifikace aktérů, tedy oběti, agresora a přihlížejících kyberšikany. V závěru budou popsány metodické dokumenty a projekty zabývající se prevencí a řešením kyberproblémů.

Praktická část práce bude zaměřena na analýzu potřeb u pedagogů a na návrh vzdělávacího programu z oblasti šikany s využitím digitálních technologií. V souladu s teoretickou částí budou využity zejména analyticko-syntetické a induktivně-deduktivní metody. Hlavním výzkumným nástrojem budou řízené polo-strukturované rozhovory s pedagogy druhých stupňů základních škol, středních škol, středních odborných škol a učilišť. Otázky polo-strukturovaného rozhovoru jsou sestaveny za účelem analyzovat informace o informovanosti učitelů o rizikovém chování na internetu, o zkušenostech a schopnostech pedagogů čelit tomuto chování ze strany jejich žáků/studentů a řešit vzniklou situaci.

3 Teoretická část

3.1 Informační technologie

V úvodu bakalářské práce, ještě před tím, než bude přestoupeno ke kapitolám věnujících se rizikům při využívání informačních technologií je důležité objasnit pojem ICT. Informační technologií (IT) je dle Myslivečka (2016) jakýkoli elektronický přístroj, který je schopen zpracovat určité informace. Informační technologie jsou také vědním oborem, který se snaží o co nejefektivnější řešení při sestavování, vytváření, propojení, či zdokonalování těchto technologií. Management Mania (2015) vysvětluje přidání zkratky „C“ (communication) nebo „K“ (komunikace) do původního konceptu IT pro zdůraznění komunikační složky pro přenos dat, informací, hlasu nebo jiného signálu. Patří sem vše od telefonů přes tablety až po počítače nebo rozsáhlé počítačové systémy.

Informační a komunikační technologie našly uplatnění ve všech oblastech lidského života, neslouží jen k práci, k vzdělávání, ale i k zábavě. Rozvoj informačních a komunikačních technologií podporují zvyšování počítačové a informační gramotnosti, ale má i svá rizika, mezi které mimo jiné patří kybernetické útoky. Informační a počítačovou gramotnost definuje Růžičková (2011, s. 6) jako soubor kompetencí, které jedinec potřebuje, aby byl schopen se rozhodnout jak, kdy a proč použít dostupné ICT. Věková hranice dětí, které vědomě využívají ICT, se snížila. Není výjimkou, že již dvouleté děti dokáží instinktivně používat počítač, tablet, či mobilní telefon svých rodičů a například hrát online hry nebo sledovat videa. Z tohoto důvodu je současná generace označována termínem digitální domorodci. Tento termín použil Prensky (2001) a označil jím generaci, která se narodila do digitálního světa. Generaci lidí, která vyrůstala a vyrůstá s počítačem a internetem coby samozřejmou součástí svého prostředí a nepoznala jiný způsob života, než kulturu internetu, počítačů a videoher. V současné době je běžné, že děti dostanou svůj první chytrý mobilní telefon při nástupu do první třídy základní školy. Tento fakt zmapoval Herout (2016) ve výzkumu jehož výsledkem je zjištění, že 87 % dětí ve věku 7-9 let vlastní mobilní telefon. Průměrný věk, ve kterém děti získaly svůj první chytrý telefon, je 7,1 roku věku dítěte. Navíc 75 % těchto dětí nemá omezen přístup na internet z dostupného zařízení. S klesajícím věkem prvního kontaktu dětí s ICT a internetem, je v první řadě nezbytné, aby především rodiče věnovali značnou pozornost kontrole a prevenci, stanovením jasných pravidel pro bezpečné používání ICT.

3.2 Rizika v kyberprostoru

3.2.1 Kyberšikana

Martínek (2015, s. 171) definuje kyberšikanu jako „zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), především mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy: Jedná se tedy o jednu z forem šikany“. Procházka (2014, s. 120) uvádí, že se jedná o fenomén, který na sebe strhává pozornost od doby jeho vzniku v roce 2003.

Vágnerová a kolektiv (2009, s. 94) považuje kyberšikanu za velmi nebezpečný jev, jelikož „se jedná o vyšší stupeň zdokonalení klasické šikany díky moderním technologiím. Dále srovnává klasickou šikanu, u které dochází především k fyzickému napadání. Během klasické šikany se setkává agresor tváří v tvář s obětí. U kyberšikany dochází k psychickému týrání oběti, kterou může pronásledovat kdokoli a kdekoli. Tato skutečnost znesnadňuje odhalení kyberšikany školou nebo rodiči. Vágnerová a kolektiv (2009, s. 94) dále uvádí, že „technicky zdatný anonymní agresor se nemusí příliš bát, že by byl vypátrán. To mu dává volný prostor, aby své aktivity stupňoval a činil vše, co by si mnohdy tváří v tvář oběti netroufl. Jedním ze znaků virtuálního prostoru je, že útočník nevidí bezprostřední reakci oběti, což mu znesnadňuje empatii a možnost plně si uvědomit důsledky svých činů“.

Kolář (2012) hovoří o kyberšikaně, pokud dítě nebo skupina dětí úmyslně, zpravidla opakovaně ohrožuje, pronásleduje a týrá psychicky jinou osobu a zneužívá k tomu mobilní přístroje a internet, přičemž hlavním cílem útočníků je ublížit oběti. Krejčí (2012) dodává, že kyberšikana úmyslná být nemusí a obvykle také není „ačkoli je počet případů kyberšikany v ČR vysoký, většina z nich je pouhým nezvládnutým žertem, který se vymkl kontrole“.

Dalším problémem je kyberšikana a šikana páchaná na učitelích. Kyberšikana a šikana jsou běžnou součástí práce učitelů. V roce 2016 byl realizován Národní výzkum kyberšikany učitelů. Z výsledků výzkumu (E-bezpečí, 2016) vyplývá, že 21,73 % z oslovených pedagogů se stalo obětmi některého z projevů kyberšikany a vedení školy o tom většinou neví. Nejčastěji se učitelé stávají v kyberprostoru obětmi verbální agrese, zejména ponižování, urážení, ztrapňování, pomlouvání a zesměšňování. Mezi další velmi

rozšířené formy útoků patří prozvánění, vyhrožování či zastrašování, případně šíření ponižujících fotografií. Výsledky průzkumu prokázaly, že ačkoli učitelé jednorázově či opakované útoky ze strany žáků zažívají, vážné formy kybernetické agrese prožila pouze malá část z nich. Většina případů je tvořena jednorázovými incidenty, které jsou velmi rychle zastaveny a vyřešeny. Tyto incidenty však v případě neřešení mohou velmi rychle přerůst ve vážné formy kyberšikany. Tyto nejzávažnější formy kyberšikany budou vysvětleny v následujících podkapitolách.

3.2.2 Kyberbaiting

Jedná se o jednu z forem kyberšikanování učitelů (vyprovokování učitele ve výuce, natočení jeho reakce a umístění nahrávky na internet). Jedná se o krutý způsob, jak vystavit učitele ponižování veřejností, které může mít škodlivý vliv na sebevědomí, pověst, důvěru, a dokonce i kariéru. Z výsledků Národního výzkumu kyberšikany učitelů se za oběti kyberbaitingu považuje 3,63 % oslovených pedagogů (E-bezpečí, 2016).

3.2.3 Kyberbullying

Další formou kyberšikany, které mohou být vystaveni nejen pedagogové je kyberbullying. Martínek (205, s. 174) definuje pojem jako *„zveřejňování choulostivých nebo lživých informací a obrazových materiálů na webových stránkách nebo jejich šíření telefonem, zejména záznamů aktů klasické šikany, násilí páchaného na oběti, popř. pornografických fotografií s tváří oběti“*.

3.2.4 Bluejacking

Jedná se o rozesílání nevyžádaných zpráv pomocí bluetooth na jiná zařízení s bluetooth v jeho dostupnosti. Přijímající nemůže identifikovat, od koho zpráva pochází. Původně bylo cílem bluejackera (osoba, která nevyžádaný obsah rozesílá) pobavit příjemce. To však neznamená, že tento způsob nemůže být zneužit a sloužit ke kyberšikanování příjemce. Pojem bluejacking definuje Martínek (2015, s. 174) jako *„posílání dehonestujících obrázků přes mail nebo chytré mobilní telefony, fotografií a videonahrávek spolužáků nebo učitelů, kde oběť je karikována, zesměšňována“*.

3.2.5 Happy Slapping

Happy slapping neboli veselé fackování patří mezi další formy kyberšikany a jedná se o natočení fyzického napadení oběti. *„Obvykle se jedná o útok na náhodně vybranou*

osobu. Jeden útočník či jejich skupina napadne oběť a další z agresorů natáčí dění na kameru nebo mobilní telefon. Cílem je získat maximálně šokující, originální dokument, který agresori zveřejní např. na některém z internetových portálů pro sdílení videa. Kritériem úspěchu je rostoucí počet zhlédnutí videa i míra brutality“ (Eckertová, Dočekal, 2013, s. 67). Happy Slapping se často pojí s internetovým hlasováním.

3.2.6 Kyberstalking

Stalking neboli pronásledování je známější pojem. Jedná se o nevhodné chování projevující se dlouhodobým pronásledování oběti. Při stalkingu agresor svým chováním oběť obtěžuje a omezuje. Může se jednat o přehnané projevy přízně, které jsou pro oběť nesnesitelné a nepříjemné. Dále může jít o vyhrožování a slovní napadání oběti. Toto jednání omezuje oběť v běžném způsobu života a může vzbuzovat obavu o život a tím vyvolávat strach a úzkost. *„Pokud při svém jednání využívá především Internet (např. E-maily, sociální sítě) a mobilní telefon (telefonáty, sms), nazývá se tento jev kyberstalking“ (Eckertová, Dočekal, 2013, s. 67).*

3.3 Sociální sítě

Burian (2014, s. 84) definuje sociální síť v širším slova smyslu jako propojenou skupinu lidí. V užším slova smyslu se jedná o službu na internetu, která umožňuje svým uživatelům (registrovaným členům) utvářet veřejné, uzavřené nebo firemní profily, prezentace, diskuzní fóra, kde spolu mohou uživatelé komunikovat, sdílet informace, videa, fotografie, chatovat a provozovat další aktivity. Sociální sítě jsou online prostředím pro setkávání lidí, sdílení zážitků, fotografií, videí a komentářů. Většina obsahu na sociální síti je tvořena jejími uživateli a jakákoli sociální síť je veřejným prostorem. Eckerová, Dočekal (2013, s. 203) uvádějí, že cokoli zveřejníme na internetu, je dostupné pro kohokoli. I když informaci opatříme heslem, k heslu se může někdo dostat a informace, které považujeme za „neveřejné“ se mohou stát veřejnými. Sociální sítě jsou nejzneužívanější platformou ke kybernetickým útokům na učitele. Výzkumná zpráva Národního výzkumu kyberšikany učitelů (E-bezpečí, 2016) uvádí 38,6 % kybernetických útoků realizovaných na sociálních sítích.

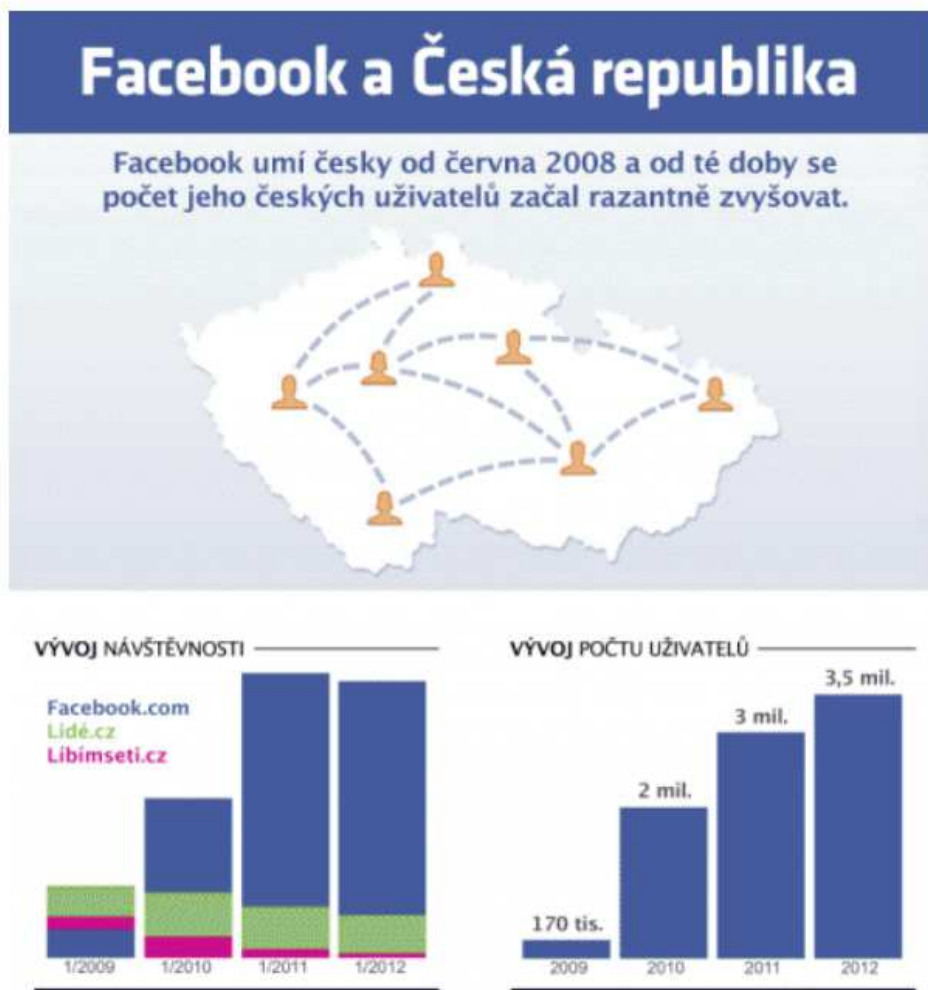
3.3.1 České sociální sítě

Před nástupem Facebooku se v České republice využívalo několik velkých sociálních sítí. Mezi nejvyužívanější patřily např. Lidé.cz, Spolužáci.cz, Libimseti.cz, Xchat.cz, Seznamka.cz. Tyto sítě, díky oblibě Facebooku, již nejsou tak využívány a jejich uživatelé mimo jiné zestárlí.

3.3.2 Mezinárodní sociální sítě

Mezinárodní sociální sítě byly v začátcích mezi českými uživateli méně oblíbené, kvůli jazykové bariéře. Tato situace se změnila s lokalizací služeb díky které se staly zahraniční sociální sítě oblíbenějšími než ty české. Mezi nejoblíbenější zahraniční sociální sítě v České republice patří Facebook. Kratochvíl (2012) zpracoval následující grafiku o vývoji počtu uživatelů sociální sítě Facebook v letech 2009–2012, ze které je patrný skokový nárůst počtu uživatelů mezi roky 2009, 2010 a stoupající tendence až do roku 2012.

Obrázek 1: Vývoj počtu uživatelů sociální sítě Facebook

Zdroje dat: (Allfacebook, 2012; Ataxosocialinsider, 2012; Czso, 2012; Facebook, 2012; Socialbakers, 2012; Trends.google, 2012).

Tento zvyšující se trend pokračuje do současnosti. Ungr (2017) uvádí, že počet uživatelů sociální sítě Facebook v České republice k 30. 6. 2017 čítá 4 900 000, což je 60 % z celkové populace uživatelů internetu.

Nejznámější a nejvyužívanější sociální sítě v České republice můžeme rozdělit do následujících kategorií, dle obsahu nebo konkrétních aktivit:

Profilově založené sociální sítě (organizované dle uživatelského profilu – základní informace o uživateli, osobní nebo profesionální):

- Facebook (sociální síť za účelem zábavy)
- LinkedIn (sociální síť za profesionálním účelem)

Obsahově založené sociální sítě (uživatelský profil je v sekundární roli, důležitost získává obsah, ať už psaný nebo audiovizuální):

- YouTube
- Instagram
- Snapchat

Virtuální sociální sítě (založeny na online virtuálním prostředí):

- Second Life
- World of Warcraft
- World of Tanks

Micro-blogovací sociální sítě (umožňující uživateli publikovat krátké zprávy nebo je komentovat):

- Twitter

Komunikační služby (umožňující verbální nebo písemnou komunikaci v prostředí internetu):

- Facebook Messenger
- WhatsApp
- Viber

(Internetem bezpečně, 2017; Halíková, 2016)

Níže budou popsány dle Internetem bezpečně (2017) nejužívanější sociální sítě v České republice. Vzhledem k tomu, že se jedná o nejužívanější sociální sítě, je větší pravděpodobnost, že právě na těchto sítích probíhá kyberšikana vůči pedagogům, která je tématem této práce.

Facebook. www.facebook.com Facebook byl založen roku 2004. Od 11. srpna 2006 se na Facebook mohl zaregistrovat kdokoli starší třinácti let. V roce 2008 byl Facebook lokalizován do českého jazyka, avšak v České republice dosud nemá svou mezinárodní kancelář (F newsroom, 2018). Kožíšek, Písecký (2016, s. 26) uvádějí, že se jedná o největší sociální síť světa. Oblíbená je díky interakci mezi uživateli, sdílení obsahu nebo pro komunikační nástroje.

Ideálním místem, kde může probíhat kyberšikana jsou skupiny utvářené na Facebooku. Pomocí skupin je možné vytvořit komunitu Facebook uživatelů, kteří mají společné zájmy. Může se jednat o spolužáky ze školy, spolupracovníky, uživatele ze stejného města...

Základní 3 typy skupin jsou otevřená skupina, uzavřená skupina a tajná skupina. U otevřené skupiny vidí i nečlenové skupiny kdo je členem skupiny a veškeré příspěvky a konverzaci ve skupině. Otevřené skupiny se dají vyhledat pomocí vyhledávače Facebooku. U uzavřené skupiny vidí nečlenové, kdo je členem skupiny, ale nevidí příspěvky a konverzaci ve skupině. Stejně jako otevřené skupiny se dají vyhledat pomocí vyhledávače Facebooku. Pokud uživatel Facebooku, chce získat přístup do skupiny, musí si zažádat o členství ve skupině, které může schválit kdokoli z členů skupiny. Třetí skupinou jsou tajné skupiny. U tajné skupiny nevidí nečlenové, kdo jsou členové skupiny ani obsah ve skupině. Tajné skupiny se nedají nalézt ve vyhledávači, a pokud se uživatel chce stát členem skupiny, musí ho přidat stávající člen. Neznamena to však, že cokoli (fotografie, video, informace) je přidáno na Facebook, i do tajné skupiny, nemůže se stát viditelné. „Kdokoli, kdo získá přístup k vašemu účtu, ji může vidět, mohou ji vidět stovky či tisíce zaměstnanců Facebooku, může se k ní dostat hacker či virus“ (Eckerová, Dočekal, 2013, s. 203).

YouTube. www.youtube.com je nejnavštěvovanější sociální síť v Česku. Dle prezentace stavu YouTube v ČR, má YouTube v průměru 5 200 000 unikátních diváků měsíčně, kteří zhlédnou 1 900 000 000 videí měsíčně. Kožíšek, Písecký popisuje YouTube jako největší videoslužbu na světě. Nabízí možnost nahrání a přehrávání videí, komentování nebo vytváření vlastních playlistů (Crha, 2016; Fiala, Houzar, 2017; Kožíšek, Písecký, 2016, s. 26). Vyjma uvedených funkcí oslovil „náctileté“ další fenomén tzv. youtuber. Jedná se o osobu, která nahrává a umísťuje na YouTube videa, ve kterých sama figuruje. Tyto osoby se stávají celebritami sociálních sítí a mohou pozitivně, ale i negativně ovlivnit mládež.

Instagram. www.instagram.com Instagram je další z oblíbených sociálních sítí. Slouží především ke zveřejňování fotografií a krátkých videí. Fotografie lze upravovat za využití nabízených filtrů k úpravě fotografií. *Uživatelé zveřejněný obsah označují „hashtagy“, které usnadňují vyhledání podobných témat“* (Kožíšek, Písecký, 2016, s. 26). Hashtagy jsou klíčová slova před kterými je uveden znak „#“ což zjednodušuje vyhledávání na sociálních sítích.

Twitter. www.mobile.twitter.com Twitter je poskytovatelem sociální sítě a mikroblogu. „Umožňuje uživatelům psát krátké zprávy, tzv. tweety o délce maximálně 280 znaků. Tweety jednotlivých lidí mohou sledovat jejich odběratelé (followers)“ (Kožíšek, Písecký, 2016, s. 26).

3.4 Agresor, oběť a přihlízející kyberšikany

Následující kapitola bude věnována samotným aktérům kyberšikany. Tedy těm, kteří jsou přímými účastníky, tj. agresor a oběť, ale i těm kteří jsou nepřímými aktéry tedy přihlízejícími. Agresorem a obětí kyberšikany může být vlastně kdokoli. Agresora je velmi těžké rozpoznat. Oproti tradiční šikaně není hlavní vlastností agresora fyzická síla. V kyberprostoru se agresorem může stát jedinec, který je fyzicky slabý, neprůbojný, s nízkým sebevědomím. Jak uvádějí Macháčková a Dědková (2013, s. 58) kyberšikana se může odehrávat i mezi lidmi, kteří se nikdy nepotkali. V případě, kdy se oběť a agresor navzájem znají, jsou útoky přes internet jednoduché a v dané chvíli nevyžadují po agresorovi, aby měl fyzickou převahu i v reálném světě. Charakteristiky kyberagresorů je poměrně těžké vysledovat. Může jít o jedince se silnou pozicí v sociálním zázemí, ale také o někoho, kdo je v reálném prostředí kolektivem odmítán. Může se jednat o oběť tradiční šikany, která se touto cestou mstí agresorovi anebo se frustrovaný žák/student může touto formou mstít svému učiteli.

Další skupinou aktérů kyberšikany jsou přihlízející. Kyberšikana může probíhat skrytě, například pouze přes soukromý e-mail nebo formou chatu, v tomto případě nejsou přítomni přihlízející. Zajímavější pro uspokojení agresora je zveřejňování zesměšňujících videí, fotografií, urážlivých komentářů prostřednictvím sociálních sítí, blogů a přidávání komentářů na webové stránky (např. oznamkujucitele.cz), kde tyto příspěvky může vidět nespočet přihlízejících. Tento fakt působí podpůrně na agresora, zvláště tehdy, kdy přihlízející sympatizují s jeho jednáním, které aktivně schvalují, podporují a šíří dál. Dle Martínka (2015, s. 173) slouží kyberšikana k pobavení každého. Útočníkovi pomáhá právě přihlízející tedy početné publikum na internetu. Dle Macháčkové a Dědkové (2013, s. 75) přihlízející mohou mít pocit, že jejich přítomnost je anonymní pro další aktéry, a tudíž je nikdo nemůže volat k zodpovědnosti za to, jak se zachovali. Oproti tomu si přihlízející ani nemusí být vědomi toho, že se svým jednáním, v podstatně podílejí na šíření nebo určitém schvalování kyberšikany. *Nejasnost ohledně skutečného charakteru události, jíž je*

přihlížející svědkem, se společně s působením faktorů, jako je rozptýlení zodpovědnosti a disinhibiční efekt¹, podílí na tom, že přihlížející na internetu často nereagují způsobem, který by pomohl oběti“ (Dědková, Macháčková, 2013, s. 75). Přihlížející nedokážou odhadnout závažnost viděné situace. Z jejich pohledu může situace vypadat jako žert, můžou ji považovat za sehranou za účelem pobavit obecenstvo. U kyberšikany proto častěji hrozí, že se přihlížející svou (i pasivní) reakcí přidají na stranu agresora, přičemž často ani nemusí odhadnout skutečné důsledky svého jednání“ (Dědková, Macháčková, 2013, s. 75).

3.5 Právní postih kyberšikany

V České republice je kyberšikana stejně jako tradiční šikana pro trestní zákoník neznámým pojmem, avšak jednání související s tradiční šikanou, ale i kyberšikanou mohou naplnit znaky skutkové podstaty a stát se trestným činem podle Trestního zákona č. 40/2009 Sb.

Příklady paragrafů Trestního zákona, jak uvádí Kožíšek, Písecký (2016, s. 153-168) ve vztahu ke kyberšikaně. Výčet byl zúžen na příklady, které lze využít právě ve vztahu ke kyberšikaně vůči pedagogům:

¹ „odložení zábran a skrupulí, ztrátu nebo překonání nesmělosti, plachosti a ostychu, v krajních podobách může jít o obcházení tabu a zákazů, tedy o jistou odvážanost či nevázanost na normy, která může být až anomální“ (Vybíral, 2009, s. 272).

Tabulka 1: Paragrafy Trestního zákona (příklady)

Kyberšikana jako taková není trestným činem, neboť v našem trestním zákoníku tato skutková podstata není nijak definovaná. Kyberšikanou nazýváme celý soubor závadného chování, z něhož ale mnohé už v příslušných paragrafech popsáno je.	Pomluva	§ 184
	Šíření poplašné zprávy	§ 357
	Vydírání	§ 175
	Nebezpečné vyhrožování	§ 353
	Nebezpečné pronásledování	§ 354
	Útisk	§ 177
	Účast na sebevraždě	§ 144
Nejčastějším protiprávním jednáním na internetu, resp. na jeho službách, je jednání, které v důsledku může naplňovat znaky tzv. podvodu.	Podvod	§ 209
Vylákání osobních údajů, čísel, hesel k různým službám nebo jakýchkoli jiných důvěrných informací a nakládání s těmito údaji.	Poškození cizích práv	§ 181
	Neoprávněné nakládání s osobními údaji	§ 180
Každý občan České republiky má zákonnou povinnost oznámit trestný čin, o kterém se dozví, nebo tomuto činu v rámci svých možností zabránit. Tato povinnost je v podstatě stejná i v prostředí internetu.	Nepřekažení trestného činu	§ 367
	Neoznámení trestného činu	§ 368

Zdroj: (Kožíšek, Písecký, 2016, s. 153-168). Zpracováno autorem.

Jak je výše uvedeno v naší zemi není možné dopustit se trestného činu kyberšikanou. Přesto se v souvislosti s kyberšikanou může pachatel dopustit jednání, které je klasifikované jako trestný čin. K tomu, aby byl pachatel postižen, musí být starší patnácti let (15–18 let mladiství). K trestní odpovědnosti mladších 15 let nedochází, neznamená to však, že nemohou být postiženi jinak, případně mohou být postiženi rodiče. Nezletilý pachatel může být postižen nařízením ústavní výchovy, může nad ním být stanoven dohled. Obrátit se na Policii ČR je vhodné už při podezření na výskyt kyberšikanou. Problémem v dopadení a usvědčení agresora je, že v anonymním světě internetu, je velmi těžké a složité, pachatele dopátrat. Navíc svou roli může hrát neuvážené jednání oběti. Především s otálením řešení problému nebo nezajištění důkazů o kyberšikaně např. snímky obrazovky (screenshoty),

uložení sms zpráv, e-mailů, obsahu chatu, webových stránek. Zajištění těchto důkazů může usnadnit vypátrání pachatele a jeho usvědčení. Proto je nezbytné zaměřit se především na primární prevenci, která spočívá v informovanosti o bezpečném užívání internetu, ale také v informovanosti, jak se zachovat v případě kyberútoku na vlastní osobu.

3.6 Metodické dokumenty MŠMT – kyberšikana

Na problematiku kyberšikany jako takové a zároveň kyberšikany vůči pedagogickým pracovníkům reaguje i MŠMT. Vydává a aktualizuje metodické dokumenty, které obsahují metodická doporučení a metodické pokyny v oblasti primární prevence rizikového chování schválená vedením MŠMT: Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MŠMT-21149/2016) a Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28), aktualizované přílohy Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28: přílohu č. 7 – Kyberšikana a "Pomůcku k nově zakotveným právním a povinnostem pedagogických pracovníků" (MŠMT, 2018).

3.6.1 Metodický pokyn

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních z roku 2016 (č.j. MŠMT – 21149/2016) se zabývá především šikanou. Kyberšikana je zde definována jako jedna z nejčastějších forem šikany. V Metodickém pokynu nalezneme stručnou charakteristiku šikany a kyberšikany, doporučení k vytváření bezpečného prostředí ve škole a díky němu předcházení šikaně, základní postup v řešení šikany, nápravná opatření, výčet odpovědnosti rodičů a komunikace školy s rodiči. Popis, jak ochránit děti před šikanou v předškolním vzdělávání, jak předcházet a řešit šikanu zaměřenou na učitele, právní odpovědnost školy, trestně právní hledisko šikany a návod na podávání podnětů, stížností a oznámení (MŠMT, 2018).

3.6.2 Metodické doporučení

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28) vymezuje aktuální terminologii, která je v souladu s terminologií v zemích EU a začlenění prevence do školního vzdělávacího programu

a školního řádu. Popisuje jednotlivé instituce v systému prevence a úlohu pedagogického pracovníka. Definiuje minimální preventivní program. Doporučuje postupy škol a školských zařízení při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže. Dne 20. 12. 2017 projednala porada vedení MŠMT aktualizované přílohy Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28. Mimo jiné je součástí příloha č. 7 – Kyberšikana. Jedná se o dokument s názvem „Kyberšikana a další formy kybernetické agrese“ (MŠMT, 2018).

3.6.3 Pomůcka k nově zakotveným právům a povinnostem

Pomůcka k nově zakotveným právům a povinnostem pedagogických pracovníků a k povinnému vyloučení žáka nebo studenta. Do zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), došlo k doplnění § 22a a 22b upravující práva a povinnosti pedagogických pracovníků a dále k doplnění § 31 školského zákona o postup a v případě zvláště závažných porušení povinností stanovených zákonem. Cílem právní úpravy je mimo jiné reagovat na některé situace spojené s násilím a šikanou ve školách. Nová právní úprava by tak měla zajistit lepší ochranu nejen žáků samotných před fyzickými a psychickými útoky, ale i zlepšit ochranu pedagogických pracovníků (MŠMT, 2018).

3.7 Vybrané projekty zaměřené na rizikové chování na internetu

Projektů zaměřených na prevenci kyberšikany a zabývajících se bezpečností na internetu existuje v České republice celá řada. Dalšími projekty, vyjma popsaných níže, jsou například: Bezpečný internet.cz, Google centrum pro bezpečnost, Seznam se bezpečně. Veškeré projekty jsou zaměřeny především na děti, rodiče a pedagogy.

3.7.1 Projekt E-bezpečí

Projekt E-bezpečí je celorepublikový projekt zaměřený na nebezpečné internetové fenomény. Zabývá se prevencí, vzděláváním, výzkumem, intervencí a osvětou spojenou s rizikovým chováním na internetu. Cílovou skupinou projektu jsou především děti, jejich rodiče, ale i pedagogové. Projekt E-bezpečí realizuje na celém území České republiky terénní vzdělávací akce pro žáky základních, středních škol, rodiče, učitele, ale i seniory. Kromě vzdělávacích akcí realizuje projekt E-bezpečí pravidelná celorepubliková šetření,

zaměřená na rizikovou komunikaci v online prostředích, provozuje online poradnu, vydává řadu zajímavých tiskovin pro žáky/učitele a realizuje řadu dalších aktivit. (E-bezpečí, 2018).

3.7.2 Národní centrum bezpečnějšího internetu

Národní centrum bezpečnějšího internetu (NCBI) je neziskové nevládní sdružení. Jeho posláním je přispívat ke zvýšení bezpečnosti užívání internetu a ICT. Zvyšovat povědomí uživatelů o jejich kladech a možných nebezpečích. Přispívat k osvojování etických norem v online prostředí, napomáhat předcházení a snižování možných sociálních rizik. NCBI realizuje řadu projektů, z nichž nejdůležitější je Saferinternet.cz, který je zaměřený na podporu vzdělávání v oblasti bezpečnosti na internetu, poskytuje služby horké linky a ohlašovny ilegálního obsahu (NCBI, 2012; Saferinternet, 2017).

3.7.3 Program minimalizace šikany

Program Minimalizace šikany (MIŠ) je program pro školy, který pomáhá zamezit šikaně a kyberšikaně a snižovat její následky. Program provozuje obecně prospěšná společnost AISIS za podpory Nadace O₂. Program MIŠ se zabývá vzděláváním a konzultační podporou, vytváří publikace a materiály pro školy. Provozuje internetovou poradnu telefonní linku pro děti, rodiče a pedagogy (AISIS, 2018).

4 Praktická část

Kyberšikana není problém týkající se pouze dětí. S rozmachem informačních a komunikačních technologií, s jejich jednoduchou dostupností a vstupem do škol se objevují případy, ve kterých se terčem kybernetických útoků stává pedagog. Jak uvádí Kopecký (2018), kyberšikana je projevem problému, který existuje přímo ve třídě. Většina účastníků, kteří cílí kyberšikana na učitele, jsou jejich vlastní žáci či žáci z okolních tříd. Kyberšikana a šikana jsou vlastně „onemocněním sociální skupiny“, ve které nefunguje komunikace, důvěra, sociální interakce a podobně. Předcházet kyberšikaně lze tedy především nápravou školního klimatu a vzděláním učitelů. Proto praktická část práce bude zaměřena na analýzu problémů, kterým pedagogové čelí v oblasti kyberšikany a na základě tohoto zjištění sestavení návrhu vzdělávacího programu pro pedagogické pracovníky vhodného pro akreditaci v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP).

4.1 Stanovení cíle a metody výzkumu

Na počátku je třeba si ujasnit, jaké jsou cíle výzkumu a zda jsou dostatečně významné. Zároveň je třeba si uvědomit, že významnost cíle není univerzální, nýbrž se vždy vztahuje k nějaké specifické skupině osob (Švaříček, Šedřová, 2014, s. 62). Cílovou skupinou výzkumného šetření jsou pedagogové druhých stupňů základních škol, pedagogové středních škol, středních odborných učilišť a gymnázií. Hlavním cílem výzkumného šetření je zjistit, jak jsou pedagogové o kyberšikaně informováni, odhalit četnost výskytu kyberšikany vůči pedagogům. Zjistit jaké kroky provádějí pedagogové při výskytu kyberšikany vůči jejich osobě, nebo mezi svými žáky, jak vnímají vztahy mezi spolužáky a klima ve třídě. Pro výzkumné šetření k bakalářské práci bylo zvoleno kvalitativní výzkumné šetření formou polo-strukturovaných rozhovorů. Kvalitativní výzkumné šetření umožňuje získat hlubší vhled do problematiky, na úkor malého počtu dotazovaných pedagogů.

4.2 Výzkumný vzorek

Cílem sestavení výzkumného vzorku není, aby „*reprezentoval určitou populaci, ale určitý problém. Není tedy konstruován náhodně, ale teoreticky-záměrně jej vytváříme s ohledem na náš problém*“ (Švaříček, Šedřová, 2014, s. 72–73). V období listopadu až prosince 2017

byli osloveni učitelé z různých typů škol (učitelé 2. stupňů základních škol, středních odborných učilišť, středních odborných škol a středních škol) e-mailem s prosbou o spolupráci na připravovaném výzkumném šetření.

Tabulka 2: Počty oslovených pedagogů dle typů škol

Typ školy	Počet oslovených škol	Počet oslovených pedagogů	Počet pedagogů souhlasících s rozhovorem	Počet vybraných pedagogů
ZŠ	4	12	10	5
SOU	2	6	6	3
SOŠ	3	7	5	3
SŠ	2	6	4	2

Zpracováno autorem.

Do výběru škol byly zahrnuty školy v okrese Mělník. Obsahem komunikace bylo specifikování cíle výzkumného šetření a prosba o spolupráci formou rozhovoru. Velikost koncového vzorku bylo 11 pedagogů. Snahou bylo zajistit bohatá data, aby i přes poměrně malý vzorek dotázaných byl výsledek z výzkumného šetření zajímavý a přínosný. Požadavkem na výzkumný vzorek bylo různé pohlaví, tak aby byli zastoupeni ženy i muži. Dalším kritériem bylo získat respondenty podle různé délky pedagogické praxe, vyučovanému předmětu, třídnictví, a především zkušeností s kyberšikanou vůči své osobě, nebo mezi žáky. S těmito pedagogy byla domluvena osobní schůzka opět formou e-mailové komunikace.

Dále je zpracována přehledná tabulka se základními údaji o respondentech. Jedná se o šest žen a pět mužů s průměrnou délkou pedagogické praxe 15 let. Pořadí respondentů je uvedeno dle pořadí probíhajících rozhovorů. Respondenti budou nadále v textu označováni fiktivními jmény viz. Tabulka 3.

Tabulka 3: Základní údaje o dotazovaných

Dotazovaný	Typ školy	Délka praxe	Vyučované předměty	Třídnictví
Božena	SOŠ	25	český jazyk, občanská nauka	Ano
Daniela	SOŠ, SOU	11	ICT, ekonomika, skladová evidence	Ano
Dagmar	SOŠ, SOU	20	ICT, základy přírodních věd administrativa občanská nauka	Ano + výchovný poradce
Eva	SOU	37	veřejná správa dějepis historie české správy	Ano ve dvou třídách
Alena	ZŠ	6	hudební výchova, přírodopis	Ano
Aleš	ZŠ	7	matematika, přírodopis, informatika	Ano
Jan	SŠ	20	informatika, matematika	Ne
Jiří	SŠ	4	anglický jazyk	Ne
Antonín	ZŠ	11	zeměpis, tělesná výchova	Ne
Alice	ZŠ	13	anglický jazyk, dějepis, svět práce	Ano
Arnošt	ZŠ	11	matematika, informatika	Ne

Zpracováno autorem.

4.3 Průběh výzkumu, sběr dat

Výzkum byl prováděn v průběhu měsíce ledna roku 2018. Všechny rozhovory s pedagogy byly uskutečněny v prostorách školy se souhlasem ředitele školy. Rozhovory byly nahrávány za použití aplikace záznamu zvuku mobilního telefonu, dále byl k dispozici blok na poznámky, seznam otázek a psací potřeby. Výzkum byl prováděn formou polostrukturovaného rozhovoru. Před prvním rozhovorem byly připraveny základní otázky, které bylo možné během rozhovoru upravovat, doplňovat, měnit jejich pořadí a vracet se k již zodpovězeným otázkám podle toho jakým směrem se rozhovor ubíral.

Před samotnou realizací záznamu rozhovoru bylo představeno téma a cíl bakalářské práce a respondent byl požádán o svolení s pořízením nahrávky. Ve všech případech projeví dotazovaní souhlas. Dále byli účastníci ujištěni o tom, že je výzkumné šetření prováděno anonymně, nikde nebudou uvedena jejich skutečná jména ani jiné osobní údaje, nebudou uvedena ani jména škol kde působí, pouze typ. Po zapnutí nahrávacího zařízení byli respondenti znovu požádáni o vyjádření ke svolení s pořízením nahrávky, tak aby toto svolení bylo zaznamenané. První otázky směřovaly k získání základních údajů o respondentovi. Poté se plynule přešlo na hlavní otázky. Hlavní otázky byly všem dotazovaným srozumitelné a nebylo třeba je podrobněji vysvětlovat. Na závěr bylo pedagogovi poděkováno za ochotu, a především za čas věnovaný výzkumnému šetření. Všichni dotazovaní byli velice vstřícní, spolupracovali a ochotně sdělovaly své zkušenosti a názory. Rozhovory trvaly od 20 do 35 minut.

4.3.1 Definování výzkumných otázek

Výzkumné otázky tvoří jádro výzkumného projektu. Dle Švaříčka a Šed'ové (2014, s. 69) musí být výzkumné otázky v souladu se stanovenými cíli i výzkumným problémem. Pelikán (1998, s. 119) uvádí, jaké základní podmínky musí otázky splňovat. Jedná se především o to, že musejí být pro respondenta srozumitelné, neměly by být návodné, formulace otázek by měla být stálá a standardizovaná pro celý soubor respondentů.

Základní struktura otázek:

1. Jaké předměty vyučujete?
2. Jaká je délka vaší pedagogické praxe?
3. Znáte pojmy kyberšikana – kyberbaiting, kyberbulling, bluejacking, happy slapping, kyberstalking? Pokud ano vysvětlíte jejich význam.
4. Setkal/a jste se u svých žáků/studentů s některou z těchto forem kyberšikany? Pokud ano, jak jste na situaci reagoval/a?
5. Byl/a jste osobně vystaven/a kyberšikaně ze strany svých žáků/studentů?
6. Pokud se na vás žák/student obrátí s tím, že je obětí kyberšikany, co uděláte?
7. Komunikujete se svými žáky/studenty pomocí internetu? Máte účet na sociální síti?
8. Absolvoval/a jste nějaké školení, seminář nebo workshop na toto téma (kyberšikana, nástrahy internetu...)? Jaké? Jak jej hodnotíte?
9. Věnujete se v tomto směru prevenci u svých žáků/studentů? Jakým způsobem?

10. Mohou mít žáci při vyučování u sebe mobilní telefon nebo tablet?
11. Využíváte k vyučování jako pomůcku školní tablety nebo mohou žáci/studenti využívat jako pomůcku chytré telefony?
12. Pro třídní učitele/učitelky – považujete klima ve vaší třídě za dobré? Pokud ne snažíte se s tím něco dělat? Co?

4.3.2 Přepis rozhovoru

Záznamy rozhovorů, které byly provedeny, byly postupně přepisovány již v průběhu výzkumného šetření. Jednalo se o snadnou, ale časově náročnou činnost. Dle Švaříčka (2014, s. 181) je přepis velmi důležitý, protože při analýze a interpretaci dat je nezbytné se k údajům opětovně vracet a znovu je pročítat a následně kódovat. Přehrávání záznamu by zabralo více času než kompletní přepis všech rozhovorů provedených na začátku analytické části výzkumného procesu a neumožnilo by jejich kódování.

4.3.3 Analýza dat

Pro analýzu dat byla zvolena technika otevřeného kódování, které je dle Šed'ové (2014, s. 211) díky své jednoduchosti a zároveň účinnosti nejpoužívanější technika v široké škále kvalitativních projektů. Postupuje se tak, že se nejprve analyzovaný text rozdělí na jednotky, kterým je následně přidělen nějaký kód, tedy jméno, označení, slovo nebo krátká fráze, která nějakým způsobem vystihuje určitý typ. Poté se kódy seskupí podle podobnosti nebo jiné vnitřní souvislosti. Na konec byla použita technika „vyložení karet“. *Jde zkrátka o to, že výzkumník vezme kategorizovaný seznam kódů, kategorie vzniklé skrze otevřené kódování uspořádá do nějakého obrazce či linky a na základě tohoto uspořádání sestaví text tak, že je vlastně převyprávěním obsahu jednotlivých kategorií* (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 226).

4.4 Vyhodnocení výzkumného šetření

Znalost pojmu kyberšikana, její další formy a zkušenosti s kyberšikanou

První část výzkumného šetření byla zaměřena na získání poznatků, zda pedagogové znají pojem kyberšikana a její další formy. Zda se setkali s některou z forem kyberšikany u svých žáků/studentů anebo zda mají osobní zkušenost s kyberšikanou vůči své osobě.

Všichni respondenti znají kolektivní pojem kyberšikana a dokáží vysvětlit, co znamená. Ostatní specifické formy kyberšikany, na které byli dotazováni (kyberbaiting, kyberbullying, bluejacking, happy slapping, kyberstalking) znají jen někteří. Nejznámější výrazy jsou happy slapping a kyberstalking ty dokázalo vysvětlit 8 z 11 respondentů. Kyberbaiting, kyberbullying a bluejacking vůbec nezná 9 z 11 respondentů. Všechny tyto výrazy znali pouze Daniela a Jan. Daniela uvedla, že tyto informace získala po absolvování školení v rámci projektu E-bezpečí a Jan se o téma kyberšikany aktivně zajímá a informace si sám vyhledává.

S kyberšikanou mezi svými žáky/studenty se setkala většina dotazovaných pedagogů, pouze tři a to Eva, Daniela a Jiří tuto zkušenost nemají. Božena uvedla, že se s kyberšikanou u svých žáků setkala a situace byla vyřešena výchovným opatřením. Dagmar je výchovnou poradkyní školy, s kyberšikanou se setkala již několikrát. Tyto situace řeší rozhovory s jednotlivci, třídními i s kolektivem třídy. Alena popsala svou zkušenost s kyberšikanou mezi svými žáky následovně: *„jednalo se o vydírání prostřednictvím mobilního telefonu, situaci jsem řešila osobním pohovorem v soukromí za účasti školní poradkyně. O rizikovém chování jsem si popovídala s hlavní aktérkou. Jednalo se o dívku z šestého ročníku, která rozeslala svou nahou fotografii chlapcům z devátých ročníků a následně se divila, že po ní chtějí další fotografie a za tím účelem ji vydírají“*. Dívka se s problémem Aleně včas svěřila a chlapci z devátého ročníků si nechali domluvit. Aleš uvedl, že s kyberšikanou mezi svými žáky zkušenost má a situaci řešil s ředitelem školy a s oddělením informatiky ve škole. Jan popsal zkušenost s kyberšikanou mezi svými žáky jako anonymní kyberšikanu vůči jednomu žákovi na Facebooku. Situaci chtěl vyřešit zablokováním obsahu ze strany Facebooku což se nepodařilo, protože na jeho žádost nikdo ze společnosti Facebook nerefletoval. Ve spolupráci s ředitelem školy a metodikem prevence se pokusil vypátrat viníky, což bylo také neúspěšné, takže předal záležitost polici. Dle jeho slov není záležitost dosud dořešena, ale zatím nepokračuje

a neopakuje se. Antonín uvedl, že aktuálně řeší kyberšikanu mezi žáky vedení školy, ale nejedná se o žáky, které by vyučoval. Také happy slapping se zapojením jeho žáků v nedávné době řešil, tento případ byl předán policii a zatím není uzavřen. Alice se setkala s kyberšikanou u svých žáků již několikrát v rámci facebooku či jiných sociálních sítí. Její snahou bylo veškeré podněty okamžitě řešit s rodiči aktérů, oslovit je, zda o problému vědí a případně si s dětmi popovídat o tom, v čem je kyberšikana zákeřnější než ta klasická školní šikana, s níž se možná setkali. Arnošt uvedl, že v jeho případě se jednalo o psaní a rozesílání nevhodných a vulgárních e-mailů při hodině informatiky, problém řešil rozhovorem se žákem a napomenutím.

Všichni dotazovaní by v případě, kdyby se na ně žák/student s problémem obrátil, předali záležitost výchovnému poradci, metodikovi prevence nebo školnímu psychologovi. Všichni oslovení pedagogové považují tyto osoby za kompetentní situaci řešit, vyřešit a zajistit prevenci, tak aby se již neopakovala.

Kyberšikaně vůči své osobě čelili 3 z 11 respondentů, jednalo se o Boženu, Antonína a Jana. Jan uvedl, že z jeho pohledu by situaci tak nenazval. Jednalo se více či méně o vtipné fotomontáže celého učitelského sboru včetně vtipných textů, které nejspíš nebyly míněny zle. Uvedl: „*v tomto případě musím vyzdvihnout kreativitu našich studentů, protože některé fotomontáže byly opravdu povedené a vtipné*“. Některých pedagogů se však toto zesměšňování dotklo a kontaktovali společnost Facebook, aby jejich fotky smazala. Vyjádření společnosti bylo, že se nejedná o kyberšikanu a fotografie neodstranila. Autoři jsou pochopitelně anonymní a tyto fotografie jsou v uzavřené skupině studentů jejich školy. Božena se setkala s podobnou situací jako Jan, avšak z jejího pohledu se o kyberšikanu jednalo a byla to pro ni velice nepříjemná zkušenost. Žáci pořídili její fotografii, kterou nelichotivě upravily a poté ji sdíleli na Facebooku v jejich uzavřené skupině. O fotografii by se nejspíš nedozvěděla, kdyby mezi žáky, kteří se fotografovali, upravovali své fotografie a navzájem je sdíleli v jejich uzavřené skupině, nevznikl konflikt, díky kterému vše vyšlo najevo. Autoři fotek se přiznali a dostali důtku ředitele školy. Božena si povzdychla „*ze strany vedení školy nebyl zájem situaci, v tu chvíli, řešit přísněji, ale s odstupem času si myslím, že byl trest opravdu dostačující. Zatím se situace neopakovala a doufám, že se něco podobného opakovat nebude*“. Antonín považuje kyberšikanu vůči jeho osobě za nelichotivé až nechutné komentáře na hodnotícím portálu

www.oznamkujucitele.cz a dále aktuálně řeší falešný profil na Instragramu, uvedl, že zvažuje podání trestní oznámení.

Z první části byly získány poznatky o tom, že většina pedagogů nezná pojmy, kterými se označují specifické formy kyberšikany, ale mají dostatek informací o kyberšikaně jako takové. Všichni pedagogové vědí, jak vzniklou situaci spojenou s kyberšikanou řešit, to je ve spolupráci s výchovným poradcem, metodikem prevence nebo školním psychologem. S kyberšikanou mezi svými žáky/studenty se setkala většina pedagogů oproti kyberšikaně namířené vůči jejich osobě, se kterou se setkali pouze 3 z 11 pedagogů. Z jejich výpovědí a z mého pohledu se nejednalo o závažné formy kyberšikany. Ve dvou případech se jednalo o upravené fotografie v uzavřené skupině na facebooku. Z toho vyplývá, že se nejednalo o kyberšikanu namířenou přímo na pedagoga, ale spíše o kyberšikanu, která byla míněna z žertu.

Komunikace prostřednictvím ICT, využití moderních technologií při vyučování

Druhá část výzkumného šetření byla zaměřena na komunikaci pedagoga s žáky/studenty prostřednictvím internetu a využívání moderních technologií během výuky. Prostřednictvím internetu, myšleno e-mailu, komunikují se svými žáky 3 z 11 respondentů. Profil na sociální síti má 8 z 11 respondentů, jedná se o Facebook a Instagram. Všichni respondenti mající profil na sociální síti si nerozšiřují skupinu přátel nebo sledujících o své žáky/studenty.

Školní tablety při výuce využívá 8 z 11 respondentů, avšak všech 8 respondentů dodává, že je využívá jen výjimečně. Při hodinách informatiky využívají pouze školní PC. Ve vyučovacích hodinách všech respondentů mají žáci zakázáno jakkoli manipulovat se svým smart zařízením. Mohou je mít u sebe, ale musí být vypnuté a uložené mimo lavici.

V jednom případě musejí žáci základní školy odevzdat své mobilní telefony třídnímu učiteli před vyučováním a zpět je získají až v závěru vyučovacího dne. Vedení školy má k dispozici k tomuto úkonu písemný souhlas rodičů. Všichni dotazovaní pedagogové základních škol uvádějí, že v jejich škole je volně dostupné připojení k WiFi nemožné, naopak všichni dotazovaní pedagogové SŠ, SOŠ a SOU, uvádějí, že škola, na které působí je pokryta připojením k WiFi s volným přístupem.

Prevence kyberšikany, klima ve třídě

Třetí část výzkumného šetření byla zaměřena na konkrétní preventivní aktivity, kterým se pedagogové věnují. Cílem bylo zjistit, zda pedagogové absolvovali školení, seminář nebo workshop na téma kyberšikana, především kyberšikana vůči jejich osobě. A také jak vnímají sociální klima v jejich třídě a zda a jak se snaží nevyhovující klima ve třídě zlepšit v případech, že je z jejich pohledu neuspokojivé.

Všichni respondenti vnímají kyberšikanu mezi žáky a kyberšikanu vůči pedagogům jako velký problém, který je nutné řešit. Prevenci se nějakým způsobem věnuje 6 z 11 respondentů. Božena uvedla, že se prevenci u svých studentů nevěnuje. Přestože se považuje za oběť kyberšikany od studentů a vyučuje občanskou nauku, nepovažuje se za kompetentní sobou se prevencí kyberšikany zabývat. Dalším pedagogem, který uvedl, že se prevenci kyberšikany nevěnuje je Eva, i když na toto téma absolvovala školení. Jiří se prevenci také nevěnuje a uvádí *„jak už jsem uvedl, vyučuji na škole pouze anglický jazyk a jsem externím pedagogem školy, nepředpokládám ani, že by se s tímto problémem na mě někdo obrátil“*. Antonín pouze tuší, že se na škole v rámci školní prevence připravují nějaké přednášky pro žáky. Alena se osobně prevenci také nevěnuje, ale škola, na které působí, pořádá ve spolupráci s policií ČR besedy pro žáky. Daniela vyučuje jako jeden z předmětů informační a komunikační technologie, takže se prevenci věnuje v rámci vyučování. Jako třídní učitelka vede se svými žáky diskuse na toto téma. Dalším vyučujícím předmětu informatika, který se zabývá prevencí v rámci vyučování je Jan, ale dodává, že kyberšikana je jen okrajové téma, věnuje se spíše informování o bezpečném internetu, virech a dalším malware². Arnošt se prevenci věnuje také v rámci výuky informatiky kde je několik hodin věnováno bezpečnému internetu, desatera bezpečně online. Žákům pouští videa např. z portálu seznamsebezpecne.cz. Aleš jako pedagog a zároveň správce školní sítě prosadil, aby ve škole, ve které působí, nebyla volně dostupná WiFi a znemožnil ve školní internetové síti připojení na sociální sítě. Jiným způsobem se

² Slovo *malware* (z anglického *malicious software* čili *škodlivý software*) popisuje jakýkoliv kus kódu, který byl vytvořen za účelem infikování počítače (nebo mobilního zařízení) a přiměl jej dělat věci, které nechcete, aby dělal, jako je masové rozesílání spamových e-mailů nebo krádeže bankovních hesel. Mezi *malware* patří trojské koně, červy či tzv. *rootkity* (PCWorld, 2013).

prevenci nevěnuje. Dagmar je výchovnou poradkyní, takže považuje za svou povinnost se prevencí věnovat. Osobně s žáky promlouvá. Pořádá přednášky, které pro školu realizuje Městská Policie. Alice si se svými žáky na toto téma povídá, především tehdy, kdy je nějaký problém medializován, nebo se vyskytne ve škole.

Jedna z dalších otázek byla, zda pedagogové absolvovali seminář, školení nebo workshop na téma kyberšikana, především kyberšikana páchána vůči pedagogům. Překvapujícím zjištěním bylo, že 7 z 11 respondentů uvedlo, že se žádného školení nebo semináře nezúčastnilo. Jan si nemohl vzpomenout, zda nějaké absolvoval, uvedl, že se zúčastnil krátkých vystoupení a příspěvků na IT konferencích, např. o Krajském akčním plánu Středočeského kraje. Z jeho pohledu se jednalo o „*docela zajímavé akce, ale všude se omílá dokola to samé*“. Daniela absolvovala školení projektu E-bezpečí. Jednalo se o školení, které mělo za cíl seznámit účastníky s právním rámcem a metodami řešení jednotlivých problémů. Nejednalo se o školení cílené jen na kyberšikanu vůči pedagogům, píše všeobecně. Daniela hodnotila projekt velmi kladně. Dagmar a Eva uvedly, že škola, na které působí, pravidelně pořádá školení pro žáky/studenty ve spolupráci s Městskou Policí nebo Policií ČR. Těchto školení se osobně zúčastnily a zhodnotily je jako přínosné jak pro žáky/studenty, tak pro ně samotné.

Na klima ve třídě bylo dotazováno 7 třídních učitelů. Božena zhodnotila klima ve své třídě za ne příliš ideální. Vysvětlovala si to následovně: „*ve třídě je tělesně postižená studentka a řada studentů sociálně znevýhodněná, především z nefunkčních rodin. Neustále vznikají konflikty jak mezi studenty, tak mezi žáky a pedagogy. Situaci se snažím „udržet na uzdě“*. Ke studentům přátelsky promlouvá a snaží se na ně působit morálně. Z jejího pohledu je to velmi složité. Oproti Daniele, která vnímá klima ve třídě za vyhovující, i když se stále vyvíjí a mění. Se studenty neustále komunikuje v rámci třídnických hodin, ale také mimo ně. Vždy se snaží případné problémy řešit. Dagmar považuje klima ve své třídě také za dobré. Studentům se snaží maximálně věnovat, pozoruje jejich chování a hovoří s nimi o problémech. Alena a Aleš se shodli, že v jejich třídě je skvělý kolektiv, žáci spolu výborně vycházejí a navzájem si pomáhají. Pokud vzniknou drobné neshody, řeší je s žáky neodkladně. Eva má třídnictví ve dvou třídách a obě jsou z jejího pohledu bezproblémové. Uvádí, že „*asi jsem zrovna měla štěstí, ale mám ve třídách dobrý kolektiv, není to určitě mou zásluhou, prostě to tak samo je*“. Alice považuje klima ve třídě rovněž za dobré, přesto prochází preventivním programem společnosti Semiramis. Jedná se o centrum

intervenčních programů, které poskytuje školám na území Středočeského, Královehradeckého a Pardubického kraje profesionální intervenci a odborné poradenství v oblasti prevence rizikového chování se zaměřením na zdravé vztahy v kolektivu. Jsou realizovány intervenční ozdravné programy a poradenské aktivity pro žáky, pedagogy a celé pedagogické sbory. Cílem programů, je předcházet problémům spojených s rizikovým chováním a nastartovat zdravé prostředí ve školách (Semiramis, 2018).

4.5 Závěr výzkumného šetření

Cílem šetření bylo zjistit, jak jsou pedagogové o kyberšikaně informováni, jak jí dokáží čelit, jak častý je výskyt kyberšikany vůči jejich osobě a jakým způsobem se věnují prevenci. Výzkumné šetření prokázalo, že pedagogové mají o kyberšikaně dostatek informací. Projevy kyberšikany mezi žáky řeší většinou předáním záležitosti výchovným poradcům a informováním vedení školy. Prevence není na školách opomíjena a je na ní kladen důraz. Pedagogové se věnují prevenci ve vyučovaných předmětech informační a komunikační technologie, občanská nauka a pořádají besedy s odborníky především za pomoci Městské Policie nebo Policie ČR. Dalším cílem výzkumného šetření bylo odhalit četnost výskytu kyberšikany mezi žáky a žáků vůči pedagogům. Zkušenosti s kyberšikanou mezi svými žáky má 8 z 11 respondentů. Za oběti kyberšikany se považovali 3 pedagogové. Uvedli, že se jednalo o zesměšňující úpravu fotografií, nelichotivé komentáře a falešný profil na Instagramu. Jeden z těchto pedagogů uvedl, že zesměšňující úpravu jeho fotografií a přidávání vtipných popisků nepovažuje on osobně za kyberšikanu vůči jeho osobě. To, s čím se dotazovaní pedagogové v kyberprostoru setkávají, je především verbální agresí, ponižováním, ztrapňováním, urážením, pomlouváním a zesměšňováním. Nejedná se o závažné formy kyberšikany, přesto je důležité tyto záležitosti včas řešit, a především jim předcházet. Řešení spočívá v podpoře vzdělávání pedagogů v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Vzdělávací program by měl být zaměřen na osobní rozvoj pedagogů, posílení zdravého sebevědomí a umění vytvářet pozitivní klima ve třídě.

5 Návrh vzdělávacího programu

Jedná se o návrh vzdělávacího programu určeného pro akreditaci v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Některé údaje jsou vynechány jako proměnná, kterou je nutné dosadit před podáním žádosti o akreditaci. Jak je uvedeno výše, jedná se pouze o návrh, tudíž lektoři ani odborný garant nejsou konkrétní osoby. Místo konání akce není určeno a náklady nejsou vyčísleny.

5.1 Úvod

Celoživotní učení či celoživotní vzdělávání zahrnuje každé studium během života a další vzdělávání pedagogických pracovníků zaujímá místo v procesu celoživotního vzdělávání. Témata seminářů a vzdělávacích programů pro pedagogické pracovníky je nutné neustále aktualizovat a rozvíjet v závislosti na rozvoji společnosti a požadavcích na pedagogické pracovníky. Nebývalý rozmach zaznamenává rozvoj informačních a komunikačních technologií (ICT). Děti a dospívající mládež se v používání nových ICT neustále vzdalují dospělým. Děti a dospívající se setkávají s online riziky v rámci interakce a komunikace na internetu, ale zároveň se mohou aktivně podílet na nežádoucích jevech. Je proto nutné, aby pedagogové získali potřebné informace, jak těmto rizikům předcházet, čelit a efektivně je řešit. Navrhovaný vzdělávací program je zaměřen na minimalizaci vzniku kyberšikany vůči pedagogům.

Struktura vzdělávacího programu je koncipována dle struktury doporučené v dokumentu: „Vzor popisu vzdělávacího programu včetně tabulky kalkulací předpokládaných nákladů“ uvedeného na webových stránkách MŠMT s názvem „Jak zpracovat žádost o akreditaci vzdělávacích programů pořádaných v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků“ (DVPP) (MŠMT, 2018).

5.2 Název vzdělávacího programu

Minimalizace rizika vzniku kyberšikany vůči pedagogům.

5.3 Obsah vzdělávacího programu

Osobnostně sociální výcvik

Osobnostně sociálním výcvikem se pedagogové snaží poznat sami sebe. Naučí se lépe komunikovat se svými žáky. Cílem osobnostně sociální výchovy je sebepoznání, sebehodnocení, seberegulace a rozvoj zdravého sebevědomí. Mezi vlastnosti, které by měl pedagog mít, patří energičnost, extrovertnost, aktivnost, objektivnost, spravedlivost, komunikativní dovednosti a empatie. Především tyto vlastnosti je třeba rozvíjet osobnostně sociálním výcvikem. Získané kompetence budou moci následně uplatnit při předcházení nebo obraně před kyberútoky vůči jejich osobě.

Práce s třídou

Cílem je poskytnutí informací o budování pozitivního klimatu ve třídě, které ovlivňuje rizikové chování žáků. Hlavním činitelem klimatu ve třídě je vyučující, neboť pedagog může svými vlastnostmi a svou rolí, kterou ve vyučování má, výrazně klima třídy vytvářet. Žáci/studenti lépe spolupracují s pedagogem, který nepůsobí stereotypně, je aktivní a přichází s novými nápady, které zařazuje do výuky. Dále je tato část zaměřená na vztahové rámce, mechanismy soužití a sociometrické nástroje.

5.4 Forma studia

Prezenční – denní forma vzdělávání

5.5 Vzdělávací cíl

Navrhovaný vzdělávací program je zaměřen na minimalizaci vzniku kyberšikany vůči pedagogům. Cílem je především osobnostně sociální rozvoj účastníků. Po absolvování vzdělávacího programu dokáže účastník svým jednáním a chováním vůči žákům/studentům předcházet vzniku kyberšikany vůči jeho osobě. Dokáže aktivně pracovat se třídou a vytvářet pozitivní klima ve třídě. Osvojí si dovednost efektivní komunikace s žáky/studenty, ale i rodiči. V případě výskytu kyberšikany bude účastník schopen vyhodnotit závažnost situace a řešit kyberšikanu v rámci legislativy České republiky. Účastník obdrží osvědčení o absolvování vzdělávacího programu na základě 80 % docházky. Jiné podmínky absolvování programu nejsou stanoveny.

5.6 Hodinová dotace

Hodinová dotace činí 4 x 8 vyučovacích hodin. Jedná se o vyučovací soboty během jednoho měsíce. Zde se nabízí možnost vzdělávací program periodicky opakovat. Další možností je, realizovat vzdělávací program, jednorázově v srpnu v přípravném týdnu škol.

5.7 Maximální počet účastníků a upřesnění cílové skupiny

Maximální počet účastníků je 20 osob. Minimální počet účastníků pro otevření vzdělávacího programu je 15 osob. Cílovou skupinou jsou vychovatelé, učitelé 2. stupňů základních škol, středních škol, středních odborných škol, středních odborných učilišť a učitelé praktického vyučování.

5.8 Plánové místo konání

Vzdělávací program se uskuteční ve vhodných prostorách určených ke vzdělávání, vybavených potřebným nábytkem pro 20 osob, včetně technického vybavení tj. bílá tabule, datový projektor, ozvučení, flipchart.

5.9 Jmenný přehled lektorů

V žádosti o akreditaci v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků bude uveden jmenný přehled lektorů s podrobnými informacemi o jejich kvalifikaci a přehled průběhu praxe. Požadavky na lektory budou následující:

1. Lektor - psycholog a psychoterapeut se zaměřením na osobností rozvoj, osobnostně – sociální výcvik pedagogických pracovníků.
2. Lektor – speciální pedagog pro oblast školství se zaměřením na prevenci rizikového chování a práci s třídou (vztahové rámce, mechanismy soužití, sociometrické nástroje).

5.10 Odborný garant

Odborným garantem vzdělávacího programu je osoba s ukončeným vysokoškolským vzděláním minimálně magisterského typu v oboru pedagogika.

5.11 Způsob vyhodnocení akce

Na závěr vzdělávací akce bude vzdělávací program účastníky hodnocen na základě evaluačního dotazníku viz. Příloha 1.

5.12 Kalkulace předpokládaných nákladů

Tabulka kalkulace předpokládaných nákladů je vytvořena dle předlohy v žádosti o akreditaci v programu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků MŠMT viz. Příloha 2. Nejnákladnější položkou kalkulace bude mzdový náklad na odměnu lektorů. Bude se jednat o 2 lektory a každý obdrží odměnu za 16 hodin lektorské činnosti. Další nezanedbatelnou částkou, kterou bude nutné vyčíslit je náklad na podpůrné vzdělávací materiály a propagaci vzdělávacího programu. Ostatní položky jsou specifické pro organizaci, ve které bude vzdělávací program uskutečněn.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala kyberšikanou pedagogických pracovníků. Cílem práce byla analýza tématu rizikového chování na internetu a související fenomény dnešní doby, to je zneužívání informačních a komunikačních technologií vůči pedagogickým pracovníkům. Na základě výzkumného šetření mezi cílovou skupinou, tedy pedagogickými pracovníky byl sestaven vhodný vzdělávací program. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, zda mají pedagogičtí pracovníci dostatek informací o tomto patologickém jevu, zda a jakým způsobem se věnují prevenci, a především zda byli oni sami vystaveni kyberšikaně. Výsledkem výzkumného šetření bylo zjištění, že pedagogičtí pracovníci mají dostatek informací o tomto tématu. Vědí, na koho se obrátit v případě řešení vzniklé situace. Prevenci kyberšikany se věnují osobně ať už z pozice třídních učitelů, výchovných poradců nebo v rámci svých vyučovaných předmětů. Školy pořádají besedy s odborníky, především z řad Policie ČR nebo Městské policie. Za oběť kyberšikany se považovala jen malá část oslovených pedagogů. Dle výpovědí respondentů se jednalo spíše o kyberšikanu zamýšlenou z žertu, nejednalo se tedy o závažné formy kyberšikany. Přesto si jsou pedagogové vědomi, že je důležité tyto záležitosti včas řešit, a především jim předcházet. Zarážející bylo zjištění, že pouze jeden pedagog se zúčastnil školení všeobecně zaměřeného na rizikové chování na internetu. Ostatní se nezúčastnili žádného školení, nebo pouze absolvovali besedu s odborníky, kterou pořádala škola pro své žáky/studenty. Jak už bylo uvedeno, pedagogové mají dostatek informací o rizikovém chování na internetu, proto byl navrhovaný vzdělávací program orientován především na prevenci, tedy na osobnostní rozvoj pedagogů a na vytváření pozitivního klimatu ve třídě. Je důležité si uvědomit, že pedagog, který bude energický, aktivní, objektivní, spravedlivý, efektivně komunikativní, empatický a dokáže efektivně zpracovat a vyhodnotit zpětnou vazbu od žáků/studentů na svou výuku, může svým chováním a jednáním eliminovat výskyt kyberšikany vůči své osobě. Pedagog se zdravým sebevědomím dokáže s nadhledem čelit projevům kyberšikany vůči své osobě. Pedagog, který dokáže efektivně pracovat s třídou a vytvářet pozitivní klima bude předcházet kyberšikaně vůči své osobě, ale také nežádoucím jevům mezi žáky.

Seznam použitých zdrojů

BURIAN, Pavel, 2014. *Internet inteligentních aktivit: revue littéraire mensuelle*. Praha: Grada. Průvodce (Grada). ISBN 978-80-247-5137-5.

CRHA, Vladan, 2016. *AMI Digital Index: dominuje YouTube a Facebook...* [online]. [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <http://www.amidigital.cz/digikydy/ami-digital-index-dominuje-youtube-a-facebook-zacnete-se-ale-ucit-snapchat/>

ČERNÁ, Alena, 2013. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4577-0.

ECKERTO VÁ, Lenka a Daniel DOČEKAL, 2013. *Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče*. Brno: Computer Press. Psyché (Grada). ISBN 978-80-251-3804-5.

F NEWSROOM, 2018. *Company Info* [online]. [cit. 2018-02-27]. Dostupné z: <https://newsroom.fb.com/company-info/>

HALÍKOVÁ, Petra, 2016. Typy a druhy sociálních sítí. *INFORMUJ SE, VYTVÁŘEJ A ZÍSKEJ!* [online]. [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://www.petrahalikova.com/2016/08/06/typy-druhy-socialnich-siti/>

HEROUT, Lukáš, 2016. Use of the information and communication technologies with the internet access by the pupils of elementary schools. In *EDULEARN2016: 8th International Conference on Education and New Learning Technologies*. 2016. ISBN 978-84-608-8860-4. doi:10.13140/RG.2.1.4134.8089.

INTERNETEM BEZPEČNĚ, 2018. *Sociální sítě* [online]. [cit. 2018-02-28]. Dostupné z: <http://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/socialni-media/socialni-site/>

KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI, 2015. *Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele základních a středních škol: rádce zodpovědného rodiče*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Psyché (Grada). ISBN 978-80-244-4555-7.

KOPECKÝ, Kamil, 2016. *Národní výzkum kyberšikany učitelů* [online]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/veda-a-vyzkum/kybersikana-ucitelu-2016>

KOPECKÝ, Kamil, 2012. *95 procent případů kyberšikany je realizováno z žertu* [online]. [cit. 2018-03-04]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/508-95procent>

KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ, 2016. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5595-3.

MANAGEMENT MANIA, 2016. *Informační technologie* [online]. [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/informacni-technologie-information-technology>

MARTÍNEK, Zdeněk, 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5309-6.

AISIS, 2018. *Minimalizace šikany* [online]. [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://www.aisis.cz/5-minimalizace-sikany.html>

MŠMT, 2018. *Jak zpracovat žádost o akreditaci...* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/jak-zpracovat-zadost-o-akreditaci-vzdelavacich-programu>

MŠMT, 2018. *Metodické dokumenty* [online]. [cit. 2018-01-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

NCBI, 2012. *O nás* [online]. [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <http://www.ncbi.cz/>

PELIKÁN, Jiří, 1998. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-7184-569-0.

PRENSKY, Marc, 2001. *Digital Natives, Digital Immigrants* [online]. [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>

PROCHÁZKA, Roman, 2014. *Teorie a praxe poradenské psychologie*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4744-513.

RŮŽIČKOVÁ, Daniela, 2011. *Rozvíjíme ICT gramotnost žáků*. VÚP Praha [online]. 2011 [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2012/01/ICT_gramotnost.pdf

SEMIRAMIS, 2016. *CENTRUM INTERVENČNÍCH PROGRAMŮ* [online]. [cit. 2018-02-18]. Dostupné z: <https://www.os-semiramis.cz/centra/centrum-intervencnich-programu/>

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

VÁGNEROVÁ, Kateřina a Markéta BAJEROVÁ, 2009. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-611-7.

VYBÍRAL, Zbyněk, 2009. *Psychologie komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-387-1.

SAFER INTERNET, 2017. *O projektu* [online]. [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <https://www.saferinternet.cz/info-o-n%C3%A1s/o-n%C3%A1s.html>

E-BEZPEČÍ, 2017. *Informace o projektu* [online]. [cit. 2018-03-03]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>

PCWORLD, 2013. *Jaký je rozdíl mezi malwarem a virem* [online]. [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://pcworld.cz/software/jaky-je-rozdil-mezi-malwarem-a-virem-46659>

KRATOCHVÍL, Michal, 2012. Infografika: Facebook v České republice. *Médiář* [online]. [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <https://www.mediar.cz/infografika-facebook-v-ceske-republice/>

UNGR, Pavel, 2017. Statistiky o českém Facebooku za 2. čtvrtletí 2017. *Pavel Ungr* [online]. [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <http://blog.bloxxter.cz/statistiky-ceskem-facebooku-za-2-ctvrtleti-2017/>

FIALA, Jakub a Petr HOUZAR, 2017. *Stav YouTube v ČR* [online]. [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/0B9BQrRkG5OQaY2c2VFRoSUN3WTQ/view>

Seznam tabulek a obrázků

Obrázek 1: Vývoj počtu uživatelů sociální sítě Facebook.....	17
Tabulka 1: Paragrafy Trestního zákona (příklady)	22
Tabulka 2: Počty oslovených pedagogů dle typů škol.....	27
Tabulka 3: Základní údaje o dotazovaných	28

Seznam příloh

Příloha 1: Evaluační dotazník

Příloha 2: Vzor kalkulace předpokládaných nákladů

Příloha 1: Evaluační dotazník

1. Přínos vzdělávacího programu (VP) (ohodnoťte známkami jako ve škole):

1. Splnil VP Vaše očekávání?	1	2	3	4	5
2. Přínos pro práci s žáky/studenty?	1	2	3	4	5
3. Přínos pro Vaš osobnostní růst?	1	2	3	4	5
4. Je VP smysluplný?	1	2	3	4	5

2. Úroveň vzdělávacího programu (VP) (ohodnoťte známkami jako ve škole):

1. Hodnocení lektorské práce					
Lektor 1	1	2	3	4	5
Lektor 2	1	2	3	4	5
2. Srozumitelnost výkladu					
Lektor 1	1	2	3	4	5
Lektor 2	1	2	3	4	5
3. Zajímavost výkladu					
Lektor 1	1	2	3	4	5
Lektor 2	1	2	3	4	5

3. Preference a návrhy:

Co se Vám na vzdělávacím programu líbilo:

.....
.....

Co se Vám na vzdělávacím programu nelíbilo:

.....
.....

Co byste ve vzdělávacím programu navíc uvítali:

.....
.....

DĚKUJEME ZA VAŠE HODNOCENÍ

Příloha 2: Vzor kalkulace předpokládaných nákladů

Počet vyučujících lektorů: 2

Položka		Předpokládané náklady
Celkové náklady na lektory		
<i>z toho</i>	<i>Hodinová odměna pro 1 lektora včetně odvodů</i>	
	<i>Ubytování lektorů</i>	
	<i>Stravování a doprava lektorů</i>	
Náklady na zajištění prostor		
Ubytování, stravování a doprava účastníků		
<i>z toho</i>	<i>Doprava účastníků</i>	
	<i>Stravování a ubytování účastníků</i>	
Náklady na učební texty		
<i>z toho</i>	<i>Příprava, překlad, autorská práva apod..</i>	
	<i>Rozmnožení textů – počet stran :</i>	
Režijní náklady		
<i>z toho</i>	<i>Stravné a doprava organizátorů</i>	
	<i>Ubytování organizátorů</i>	
	<i>Poštovné, telefony</i>	
	<i>Doprava a pronájem techniky</i>	
	<i>Propagace</i>	
	<i>Ostatní náklady</i>	
	<i>Odměna organizátorům</i>	
Náklady celkem		
Poplatek za 1 účastníka		

Zdroj: (MŠMT, 2018)